

Te Peretitenira'a No Porinetia farani

PIHA PUTURA'A PARAU 'API Mahana maha 30 nō tenuare 2020

Te mau Fa'aotira'a a te 'Āpo'ora'a a te mau Fa'aterehau

Amoraa ferēti pahi nō te mau tura pape 'ā te mau taamotu

'Ē rave rahi motu 'i Porinetia nei 'ē 'aore 'e anavai pape, ua or anoa mai rā 'i te pape ūa haapahuhia 'i roto 'i te mau tura pape.

Nō te haamaita'i atu-ā 'i te oraraa 'ō te reira huiraatira 'ē te faa'ōhieraa 'i teie fana'oraa nō rātou, 'ua faaoti te 'Apooraahau 'ē amo 'o ia 'i te 'āfaraa 'o te tarifa ferēti pahi nō te mau tura uraina 7.500 rītera, te tahi 'āfa nā te fatu tura iho ia 'e amo.

Te tapura faufaa tohuhia nō te matahiti hō'ē 'ē 30 mirioni toata nō te rahiraa 'ē 350 tura pape.

Ē'ita te tarifa 'ō te mau mori 'ēmaraa i tenuare

Noa atu te 'āueue 'ō te tarifa 'ō te mau mōrī 'i ni'a 'i te mātete 'ō Singapour, 'ua faaoti te 'Apooraahau 'ē tape'a noa 'i te târifa 'ō te mau mōrī 'i ni'a 'i te faito 'ō teie mahana 'i Porinetia nei.

Tauī faa'āpī 'i te auraa totiare 'i Porinetia farani

Niuhia 'i nia 'i te tū'a parauraa 'i rotopū 'i te mau fatu ohipa 'ē te mau rima ohipa, te fā 'ō te faanahoraa 'ē te haamaita'iraa 'i te mau auraa taata hō'ē 'ē te 'āmuiraa taata 'i ni'a 'i te ohipa. Nā te reira 'ē ti'a mai ai te ture ohipa tano a'e, te faa'ineineraa 'ē te tâtararaa 'i te mau fifi ohipa ; 'ō teie ho'i te hō'ē rave'a 'ē maraa mai ai te 'imiraa faufaa 'ā te taiete.

'Ē mea tītau ato'ahia 'i ā 'āpee 'i te pūai ora totiare, 'i ā matara tō rātou 'ite 'i te āe 'ō te ture ohipa, te 'imiraa faufaa, 'ē te tūa parauraa totiare 'ē nehenehe atu ai rātou 'ē tutava 'i ni'a 'i tā rātou mau tauraa mā te turu'i ato'a mai 'i ni'a 'i te mau faa'afaroraa pe'ape'a 'ē te 'āueue 'ore 'ē taraire i te 'imiraa faufaa.

Nō te reira, 'ē rave rau moihāa 'itea hia mai nō te faa'ohie 'i te tūa parauraa totiare 'i Porinetia nei, mai te ruru tāmāuraa nā pae 'ē piti 'ē nā pae 'ē toru 'ō te pūai ora, 'ē tupu te rururaa mātāmua 'ō te ao 'ō te ohipa 'ē te hāpiipiiraa parau totiare.

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf – 40 47 20 00

Nô teie taime 'ua ti'a mai te hô'ê pupu ohipa nâ na 'ê fârii mai 'i teie rêni 'âpî. 'ô te tupu 'i te 'ômuaraa 'ô tenuare nei.

'Ôpuaraa ture Fenua nô te tauî 'i te tauturu nô te ohipa (CSE)

'Ê faaotiraa mana teie 'ô tei tauihia 'i 2014 ra 'inaha te faaotiraa tahito nô te faaora 'i te mau ti'araa ohipa nô 2009 ra ia. Hô'ê â râ fâ 'i â faaea te mau tihahiraa nô te taupûpû 'ô te 'imira faufaa 'â te mau taiete nô te topa 'ô te 'imira faufaa 'aore râ nô te 'ati mana'ô 'orehia 'ô te taiete, nâ teie ia tauturu 'ê amo 'i te tahi tuhaa moni 'ava'e.

Nô teie tauturu (CSE) 'ua faa-au-hia na nô te toru 'ava'e 'i rotopû 'i te fatu ohipa 'ê te pû 'ô te ohipa (SEFI). 'ê tauturu tâ 'oti'ahia, 'inaha 'ê fana'o te taiete ohipa nô te roeraa 'ê piti noa matahiti.

'Ê amo te SEFI 'ê toru 'ava'e moni ohipa nô te faaora 'i teie ti'araa ohipa nâ reira te tuhaa huihui totiare 'â te fatu ohipa 'ô tei fana'o 'i te CSE.

'Î 2012 'ua 'itehia te hô'ê toparaa nô te mau aniraa, te tumu, nô ho'iraa mai ia te ti'aturiraa 'ê te maraa raa mai te 'imira faufaa. Mai 2018, hô'ê maraa rii raa ia 'ê 22 aniraa nô te 7 taiete ani, 1690 ti'araa ohipa 'i tauturuhia. 'Î 2019, 33 aniraa nô te toru 'ava'e nô te 11 taiete ani, 'ua fana'o te tahi pae 'i te tauturu CSE. 'Ê 2834 moni 'ava'e tauturu nô te reira matahiti, nô te rahiraa 'ê 485 taata. 'ô te pae 'ô te tamutaraa fare tei tauturu rahi hia. Nô teie 'ômuaraa matahiti 'ê hitu taiete te fana'o 'i te CSE.

'I te taime faeearaa ohipa 'i te pae 'ô te paturaa rarahi, 'ua â fifi na te mau taiete 'ê 'ua ani mai 'i â tauihia te faanahora 'o te CSE, 'inaha 'e mea ohipa rahi roa 'ê 'ê mea iti roa te pu'etau 2 matahiti.

'E 'i roto 'i te hi'opo'araa 'a te Apoorahau, 'ua faaotihia nô te 'ê tura'i te parau faa-au mai te 3 tura'i 'ê 6 ava'e 'e 'i â nehenehe te faa'âpîraa 'ô te paraufaa-au 'ê tura'i 'ê toru matahiti 'i â faa'âpi râ 'i te aniraa.

'Î roto 'i te ruru 'âmui 'i te 16 'ô tenuare nei, 'ua 'ite-au te pûai ora 'i te faufaa 'i â nâ reirahia te faanahora nô te haapâpû 'i te ora 'ô te mau ti'araa ohipa. 'Ûa faa-au ato'ahia 'ê haapâpû roahia te pâpa'i 'o teie tauraa e'ita atura ia 'e piihia Contrat 'ê pii râ Convention.

24raa 'ô te fâreireira manihini 'e te rururaa nâ te mau tomite

'Ê tupu te 24raa 'ô te faa'iteraa manihini-Tere Ai'a 'i te mahana pae 7 tae atu 'i te 9 'ô feppure 'i te mahora Mama'o faaineinehia mai 'ê te pû Tahiti tourisme. 'Ê faanahora teie nô te mau râtere roto 'inaha 'ô teie te numera 4 'ô te mâtete râtere, 'i â faa-au-hia 'ê tô te ara mai. Nâ teie fâreireira ai 'i te taata nô te fenua nei 'ê tere haere 'i roto 'i te mau motu e 'i roto 'i te mau hotera fetii. 'Ê nô te mea râ tei roto te taiete Air Tahite 'i te tauraa 'i tâ na rave'a tapuraraa rorouira 'âpî e'ita ia 'ô ia 'ê 'âmui mai. Nô te monora 'i teie taupupû 'ê rave ia 'o ia 'i te mau tapa'opa'ora 'i roto 'i tâ na ihoa mau piha ohipa. 'ê rave ihoâ râ Aira Tahiti 'i te mau faatoparaa tarifa matauhia, mai te tareta fetii, tareta taure'are'a, 'ê te vai atu ra.

Faataa ato'ahia te tahi mau tuhaa faa'ite'iteraa taa'ê nâ te feiâ toro'a fârii râtere. 'Ê tupu ato'a te rururaa 'â te mau tomite fârii râtere 'ê 21 'i te 11 'ô tenuare, nô te tai'o 'i te 'i te rahiraa 'o te feiâ toro'a 'i roto 'i teie tuhaa ohipa.

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf – 40 47 20 00

‘Î roto ‘i teie rururaa ‘e vauvauhia mai ai te ‘avei’a ohipa nô te Fariiraa Manihini 2025. ‘Ê tupu ato’a te mâtuturaa ‘ô te tereraa ohipa ‘â te mau tomite farii ratere ‘ô tei rênihia mai na ‘ê te Faatereraa fenua. Vauvau ato’a mai te mau tomite ‘i te tarena ohipa nô 2020.

Pahi horo moana : tere haamâtauraa

‘Î te pae ‘ô te faatianiraa ‘ê te haaparareraa ‘ê te haamahutaraa ‘i te faaorioriraa râtere nâ te moana ‘i Porinetia nei, ‘ê ohipa ‘âmui te Tahiti Tourisme ‘ê te taiete Tahiti Cruise Club nô te hô’ê tere haamâtau ‘i te feiâ toro’a râtere nô te ara mai ‘i te 9 tae atu ‘i te 14 ‘ô fepuare.

‘Ua riro te ratere horo moana ‘ei ‘imiraa faufaa pâpû ‘i teie mahana, ‘ê te faafâna’o nei ‘i te tahi atu mau ‘âmaa ‘i te pae ‘ô te fâriiraa râtere (hotera, manureva, mâa, faa’ana’anataeraa). ‘Î â au ‘i te tatararaa ‘o te taiete Cruise Line Association, ‘ê 28 mirioni taata ‘i râtere na nâ te moana ‘i 2018 ‘e nuuraa matahiti ‘ê +7,2%. Te mana’ohia ra ‘e nao’ahia te tai’o 32 mirioni ‘i teie matahiti, 14.2 mirioni nô Marite apato’a noa.

‘Î Porinetia nei, te mau numera hope’a 20% ‘ô te râtere nô te mau pahî mai, ‘ê ‘ua vaiiho mai râtou 15 miriâ toata’ê te maraa noa mai ra te tai’o râtere horo moana ‘i te haere mai. ‘I 2018 ‘o te matahiti manuia maita’i ‘i 2017 ‘ê 30 000 horopâtete ‘i 2018 ‘ê 43 000 horopâtete.

‘Ê mau tohuraa maita’i te ‘itehia mai nei nô teie mau matahiti ‘i muri nei ‘inaha te ho’i faahou mai nei te taiete Pacific Princess ‘i Porinetia nei ‘ô te faauta ‘ê 700 horopâtete nâ reira ho’i te ‘opuaraa Aranui 6 ‘o te haamata ‘i toô na mau tere ‘i 2021.

Nâ roto ‘i teie vairaa nei, ‘ê tamau noa ‘ô Tahiti Tourisme ‘i tâ na tapihoora ‘e te faatiani ‘i te parau ‘ê fenua fârii râtere horo moana Porinetia, ‘e vai noa ‘ô Porinetia ‘i roto ‘i te mau faafa’iteraa nâ te ao nei mai te Seatrade Miami Global, ‘i fepuare nei ‘ua faataahia te hô’ê tere nâ roto ‘i te mau motu faa’iteraa ‘i te mau taiete ‘i te huru mau ‘ô te fanoraa pahî ‘i Porinetia nei, rave’a teie nô te hutiraa mai ‘i te mau taiete pahî uta râtere ‘i tô tatou mau pae.

‘Inaha ‘ê ‘i â au ‘i te huru faatiani ‘i te mau rave’a fârii râtere ‘â Tahiti ‘ê te mau motu tô na vairaa natura faaherehere, ‘ê riro te mau taiete ‘ê ‘amui mai nô teie tere ‘i te faahinaaro ‘i te huti mai ‘i te mau râtere ‘ona ‘aore râ te râtere mâ’imi natura.

‘Ê tupu ia teie tere haamâtauraa ‘i te 9 ‘ê tae atu ‘i te 14 ‘ô fepuare ‘i Tahiti nei, Moorea, Popora ‘ê Raiatea., faataa ato’ahia te tere hi’opo’a ‘i te mau uâhu ‘ê te mau vâhi tutauraa nâ reira te fârerei roa raa ‘i te mau rauti râtere.

Nene’iraa puta nô ni’a ‘i te mau pâhua

‘Ua nene’ihia te hô’ê puta ‘ihi teitei « Les benitiers, l’autre perle du Pacifique », ‘aufau ‘âpithia ‘ê te Pû mâ’imiraa (IRD) ‘ê te hâpiiraa teitei ‘o Porinetia (UFP).

‘Â tahi nei puta nene’ihia te ‘ite mâtauhia ‘ê tô te fenua ‘e te ‘ite ‘â te mau aivânaa mâ’imi ‘i ni’a ‘i te pâhua ‘ô te mau motu ‘ô Patitifâ ‘e tô Porinetia nei ihoa râ.

‘Ê mau hoho’a ‘ê te mau pâpa’i mâramarama ‘ohie nene’ihia nô te taata noa ‘i â puta ‘i roto ‘i te pae rahi ‘ô te nunaa ‘i te faufaa ‘ô tauâ hotu moana nei ‘ê te ‘inoa ‘ohie ‘ô te mau to’a ‘i Porinetia nei.

Nô te haapâpû 'i te 'opereraa, 'ua nene'ihia 'ê 2000 'ô teie puta tâ moni 'ore nâ roto atu 'i te mau 'âmaa 'ohipa tâ te Hau fenua 'e tâ te Hau nui, te mau fare 'oire 'e te mau fare hâpiiraa nâ roto 'i te mau motu 'e riro mai teie puta 'ei hâpiiraa nâ te mau orometua hâpii.

Tarena 'ô te faa'âpîraa 'i te mau pû rapaauraa ma'i

Te mau rapaauraa ma'i mâtamua tei te fare rapaauraa piri ia 'i te huiraatira, tei reira te fâreireira mâtamua roa 'e te huiraatira, 'o te horo'a 'i te mau rapaauraa rii nâ reira nô te pâruru 'i mua 'i te mau ma'i pee. Teie faanahoraa nô roto mai 'i te tomite faanaho 'a tô te ao nei nô te êa 'i 1978 ra (OMS), 'ua haamata te mau tauraa 'i te area 'o te matahiti 1980 'i Porinetia nei. 'I te pae 'o te aupururaa 'i te niho 'i roto 'i te mau fare hâpiiraa, 'ua ti'a ato'a mai te mau tauturu êa 'i roto 'i te mau taamotu, te pârururaa tamarii na'ina'i (PMI) nâ roto 'i â Porinetia, te haamauraa mai 'i te mau rauti nô te êa, nâ reira te tahi atu huru rave'a haamauhia 'i te reira mau matahiti nô te haamaita'i 'i te êa 'e te oraraa maita'i.

'I 2008, 'e 'i 2018, 'ua faaue te OMS 'i â tau faa'âpîhia 'e 'i â faataahia te tapura faufaa nô te êa nâ roto 'i te mau fenua to'a 'o te ao nei. 'Ua haamau mai 'o Porinetia 'i tâ na tarena nô te êa 2016-2021, 'o tei haamanahia 'e te 'Apooraa 'a Porinetia 'i 2016, 'e 'ua tuu 'i te hô'ê faaueraa rû 'i te Fenua.

'E nô te haamau 'i te hô'ê 'aifaitoraa pâpû 'ô te rave'a nô te êa, 'ua haamau te faatereraahau 'o te êa 'i te tarena teimaha 'e te 'âpî 'o te faaterehia 'i te roaraa 'e 5 matahiti (2019-2023), turuhia mai 'e te OMS. 'E rave rahi rêni ohipa 'i roto 'i teie târena :

- 'A tahi 'ô te hâpiiraa 'i te taata 'i â hâpa'o 'i tô na iho êa. 'eiaha te êa 'i â faa-au-hia 'e te ma'i, 'i â maita'i râ te êa 'e maita'i ato'a te oraraa fetii, 'e maita'i te mau 'opuaraa, te mau toro'a. 'i â riro te êa maita'i 'ei manuiaraa nô te hotu totiare 'e te 'imiraa faufaa. 'E toru rêni faateniteni 'i te êa : te mau fare hâpiiraa (tamatahia 'e 7 fare hâpiiraa 'i Moorea taipehia 'i 2019), te mau taiete/piha 'a te hau 'e te mau tomite 'o te êa 'e te mau 'oire, 'e nehenehe 'i te taata, te vâhi tei reira 'o ia, 'e tapura 'i â na 'i roto 'i te mau arata'iraa faateniteni 'i te êa ;
- Te tahi rêni, 'o te haamaita'iraa ia 'i te utuuturaa ma'i mâtâmua roa nâ roto 'i te târena hâpiiraa toro'a nô te êa. Nihia te reira 'i ni'a 'i te mau faaueraa 'â to te ao nei faatu'ati atu ai 'i ni'a 'i te huru mau 'o te taata mâ'ohi. 'E nehenehe te mau fare rii rapaauraa ma'i tâ te hau 'e tâ te tivira 'e titau 'i te taipe « Fare Êa » 'ite-au-hia 'i ni'a 'i ta tapura faufaa 'o tâ na 'i faa'ohipa 'e te maita'i 'ô tâ na ohipa. Te taipe mâtâmua roa 'ua riro 'i te fare utuutura ma'i 'â Rimatara 'i tenuare 2020 nei.
- Te tahi rêni 'ohipa nô te faa'âpîraa ia 'i te huru rave raa ohipa nô te huiraatira mai te mau parau pia 'operehia 'e te pû 'o te êa 'o Porinetia nô te 'âpee 'i teie mau tau haamaita'iraa 'ô te tereraa ohipa nô te êa nâ roto 'i te mau 'oire ato'a.

'Opuaraa ture Fenua nô te mau râau animara 'e te viivii 'o te mâa hâmanihia 'i te 'i'o animara

Teie 'opuaraa ture Fenua nô te haamaita'i 'e te faa'âpîraa 'i te faaueraa mana 'o tei haamauhia nô te ture 'amui 'o te fare râau animara 'i Porinetia nei.

Te fâ 'o teie tauraa :

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf – 40 47 20 00

- 'o te arairaa 'i te 'ohipa, 'a te taote animara nâ reira 'a te feiâ faa'amu animara, 'i te taime faataaraa râau 'e te horo'araa râau ;
- Nô te hi'opo'a mâiteraa 'i te tereraa 'ohipa nô te animara faataahia nô te 'i'o 'ina'i nâ te taata teie nô te ara pâpû 'i te 'ore 'o te viivii râau 'i roto 'i te 'i'o animara tupa'i ;
- Te hi'opo'a mâiteraa 'i te mau poro'iraa râau faa'ohipahia 'e te taote animara, nâ roto 'i te faatupuraa 'i te hô'ê faatureraa 'i te poro'iraa râau nâ te feiâ ani mâ te tâ'oti'ati'a râ ;
- 'O te faatu'atiraa 'i te neheneheraa 'e poro'i 'i te râau 'e te mau faaheporaa 'e vai 'i roto 'i te faatureraa 'o te mau fare râau ;
- 'E 'inaha, te haamau 'i te faautu'araa 'i â 'ore noa atu 'e faatura 'i te mau faaueraa mana.

Te hepetoma 'ô te hâpiiraa tamahou 'i Porinetia nei

'I mua 'i te 'Apooraahau 'ua vauvau te Faaterehau 'ô te hâpiiraa 'i te 6 'ô te « hepetoma 'ô te hâpiiraa tamahou 'i Porinetia nei » 'ô te tupu 'i te 10 tae atu 'i te 14 'ô fepuare nei.

Te tumu parau 'ô teie matahiti, « vivons mathématiques », 'ei pâhonoraa 'i te matahiti 'ô te numeraraa 2019/2020 faanahohia 'e te faatereraa hâpiiraa 'â farani nô te 80raa 'ô te matahiti 'ô te CNRS (te pû mâ'imi 'a te Repupirita).

Teie fâreretraa hâpii nô te vauvauraa mai ia 'i te ohipa ôti ravehia mai 'ê te mau 'orometua 'â Porinetia nô te poro 'e te haafaufaaraa 'i te hâpiiraa taa'ê 'e horo'ahia nei nô te mau tamarii rii.

- Te putuputu tamau nei te mau pupu 'orometua nô te haamau 'i te mau rave'a hâpii nâ te mau 'orometua, nâ te mau tamarii 'e tô râtou 'utuâfare.
- Faataahia hô'ê tata'uraa pâpa'i hoho'a nô ni'a 'i teie tumu parau, riro atu ai te reira 'ei faafariuraa nâ te mau tamarii 'i â -au 'i te tarena hâpii. 'Ua tape'ahia mai te hoho'a maita'i roa a'e nô te faatiani 'i teie oro'a.
- Faataahia te mau hoho'a poro'i (reo tahiti 'e reo farani) hâmanihia 'e te mau vanaa hâpa'o 'i te mau hâpiiraa tamahou 'e 'o te haapûrorohia 'i roto 'i te mau 'afata teata.
- Haaparerehia te hô'ê puta arata'i 'ô te 'operehia nâ roto 'i te fare hâpiiraa nô te pa'epa'e 'i te mau pupu ohipa 'â te mau fare hâpiiraa.

'E 'omuahia teie oro'a 'i te 6 'ô fepuare 'i te fare hâpiiraa Moenoa-Tevaihopu 'i Tiarei, nâ roto 'i te hi'opo'araa 'i te mau piha hâpii 'e te fârereraraa 'i te mau rauti 'ô te hâpiiraa.

-0-0-0-0-0-